

Vaalivuosi 2024 kansainvälisen demokraattisen maailmanjärjestyksen muutoksen ilmentäjänä

INGA SAIKKONEN
HENRI VOGT

Vuonna 2024 järjestetään ylimmän tason vaalit yli 60 maailman maassa ja Euroopan unionissa, joissa asuu yhteensä lähes puolet maailman väestöstä (Ewe 28.12.2023). Jotkut näistä vaaleista – tarkemmin sanottuna näytösvaaleista – järjestetään tänä vuonna kuitenkin myös autoritaarisissa valtioissa ja täysissä diktatuureissa kuten Venäjällä. Myös vakiintuneissa demokratioissa kuten Yhdysvalloissa ehdokkaina voi nyt olla demokratian perusarvoja avoimesti halveksivia poliitikkoja. Vaalivuoden 2024 voikin ajatella heijastavan kansainvälisen demokraattisen maailmanjärjestyksen muutosta viime vuosikymmeninä.

Kommunismien romahtamisen jälkeen 1990-luvun alussa demokraattisesta yhteiskuntajärjestyksestä näytti tulleen globaalisti vallitseva normi, demokratiooptimismi vallitsi. Kymmenet entiset yksipuoluemaat ottivat käyttöön demokraattisen perustuslain ja säännöllisesti järjestettävät monipuoluevaalit, huipentaen jo 1970-luvulta alkaneen demokratisoitumisen kolmannen aallon (Huntington 1991). Jo ennen vuosituhaten vaihdetta oli kuitenkin nähtävissä, että muodollisesti demokraattiset instituutiot toimivat monissa maissa yhä autoritaarisemman poliittisen järjestelmän jonkinlaisina savuverhoina (Levitsky ja Way 2020). Esimerkiksi Venäjällä vaalien merkitys kansalaisten todellisten poliittisten arvojen välittäjinä väheni järjestelmän muuttuessa yhä autoritaarisemmaksi viimeistään 2000-luvun alusta alkaen.

Autoritaarisissa tai diktatuurisissa järjestelmissä pidettävät näytösvaalit eivät kuitenkaan ole täysin merkityksettömiä poliittisen järjestelmän vakauden kannalta. Niillä on tärkeä signaalifunktio: erittäin korkeiden osallistumis- ja kannatusprosenttien ei ole tarkoitus olla varsinaisesti uskottavia, vaan viestittää vallanpitäjien kykyä kontrolloida valtion hallintokoneistoa (Magaloni 2006).

Vaikka Yhdysvaltain ulkopoliitiikan fokus on jo kauan sitten siirtynyt kansainvälisen demokration kehityksen tukemisesta esimerkiksi Kiinan suitsimiseen ja terrorismin vastaisiin toimiin (Levitsky ja Way 2020), on Yhdysvaltain marraskuussa 2024 käytävillä presidentinvaaleilla silti erittäin paljon merkitystä demokration kehitykselle maailmassa. Esimerkillä johtamisen ajatus pätee myös valtiossalla: hegemonisten suurvaltojen poliittisella järjestelmätyypillä on suuri vaikutus globaaliin järjestykseen (Boix 2011). Näyttää kuitenkin todennäköiseltä, että näissä vaaleissa republikaanipuolueen ehdokkaana on Donald J. Trump, joka edelliset presidentinvaalit hävittyään rikkoi demokration vakauden kannalta keskeistä periaatetta vaalituloksen kunnioittamisesta. Se, että vakiintuneessa demokration käytävässä vaalissa voi olla mukana tällainen demokration perusteita avoimesti pilkkaava ehdokas, kertoo paljon siitä, kuinka kaukana olemme 1990-luvun alun demokratiooptimismista.

Tälle kehityskululle on tietysti annettavissa lukemattomia syitä, arvojen muutoksen hitaudesta tulo- ja koulutuserojen syvenemiseen, länsimaisen liberaalidemokratian liiallisesta itse-riittoisuudesta politiikkayksilöiden kyseenalaiseen taitavuuteen ihmisten (epädemokraattisessa) mobilisoimisessa. Oleellista kuitenkin on, että syyt vaihtelevat maasta toiseen merkittävästi:

yhtään kaikenkattavaa syytä tuskin on nimettävissä ja yhdenkin maan sisällä syiden kehikko voi muuttua ajassa. Myös ratkaisut tai parannusesitykset ongelmiin ovat näin vääjäämättä vahvasti kontekstisidonnaisia.

Näiden erojen esiin tuomiseksi vuoksi tarvitaan edelleen paljon hienovaraista, ehkä nöyrääkin, demokratiatutkimusta, niin laajasti vertailevaa kuin aluetutkimusorientoitunutta. Yhteiskuntatutkimus pystyy hahmottamaan järjestelmään kohdistuvia uhkia ja mahdollisuuksia, niin kansalaisten kuin instituutioiden kannalta, ja myös osoittamaan esimerkkejä ja vertailukohtia demokratian periaatteita tinkimättömästi noudattavista järjestelmistä – niitäkin vielä onneksi on, tuoreitakin tulokkaita.

Toivottavasti demokratiatutkimuksen tuloksia osataan maailmalla lähikuukausina vahvasti lukea. Voihan vaalivuosi 2024 olla ratkaiseva globaalille demokratiakehitykselle tulevaisuudessa.

* * *

Tämän numeron kolmesta vertaisarvioidusta artikkelista kaksi ensimmäistä liikkuu osin samalla tutkimuskentällä. Santtu Raitasuo, Matti Ylönen ja Heikki Hiilamo analysoivat osinkoverotukseen liittyvää lobbausta Suomessa ja toteavat, että elinkeinoelämän lobbauksella tosiaankin on ollut oleellinen merkitys alan sääntelykehikon kehityksessä. Yksi analyysin keskeisistä käsitteistä, sääntelykaappaus, on varmasti sellainen, että sitä voidaan hyödyntää monen muunkin kohteen tutkimisessa. Esimerkiksi Viktor Orbánin kaltaiset autoritaariset poliitikot yrittävät nimenomaan ottaa haltuunsa eri yhteiskunnallisten kenttien sääntelyn siten, että nuo kentät epäpolitisoituvat, kansalaiset eivät enää haasta niillä tehtyjä päätöksiä. Jussi Systä puolestaan tarkastelee artikkelissaan talouspolitiikan arviointineuvoston suhdetta demokratiaan. Systän näkemyksen mukaan arviointineuvoston taloustieteellinen teknokraattisuus ja käytännössä hallitseva julkisen talouden kurinalaisuusajattelu saattavat rajoittaa demokraattista puntarointia hyvän taloudenpidon suuntaviivoista.

Numeron kolmannessa vertaisarvioidussa tekstissä Eerik Kivilahti hahmottaa turvallisuuden ja turvallisuuspolitiikan käsitteen poliittisia ulottuvuuksia. Keskeiseksi kontribuutioksi nousee turvallisuuspolitiikan pilkkominen niin tila- kuin toimijakäsityksiin ja sekä ajan että tilan ulottuvuuksiin. Turvallisuuspolitiikka siis tapahtuu näiden välisessä vuorovaikutuksessa, ja kaikki eri ulottuvuudet olisi huomioitava analyysissa.

Numeron päättävät Katarina Sjöblomin kiinnostava väitösluento Giorgio Agambenin ajattelusta politiikan ja poliittisuuden suhteen sekä Mikko Vesterisen arvostelu Jaana Kannisen ja Sanni Sepon toimittamasta teoksesta, joka oivallisesti kuvaa kaupunkiluonnon suojeluun liittyviä paikallisia poliittisia konflikteja – ja usein rajalliseksi koettuja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia.

LÄHTEET

Boix, Carles. 2011. Democracy, Development, and the International System. *American Political Science Review* 105:4, 809–28. <https://doi.org/10.1017/S0003055411000402>

- Ewe, Koh. 28.12.2023. The Ultimate Election Year: All the Elections Around the World in 2024. *Time*.
<https://time.com/6550920/world-elections-2024/> Viitattu 9.3.2024.
- Huntington, Samuel P. 1991. Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy* 2:2, 12–34.
<https://doi.org/10.1353/jod.1991.0016>
- Levitsky, Steven ja Lucan Way. 2020. The New Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy* 31:1, 51–65. <https://doi.org/10.1353/jod.2020.0004>
- Magaloni, Beatriz. 2006. *Voting for Autocracy: Hegemonic Party Survival and Its Demise in Mexico*. Cambridge: Cambridge University Press.